

щення якості професійної освіти майбутніх учителів початкових класів. Процес професійного становлення майбутніх педагогів повинен керуватися вимогами естетичних принципів, закономірностей і застосовувати підходи, методи та засоби навчання студентів, які є чинниками їх творчого й культурного зростання, що заслуговує на подальше вивчення та впровадження в педагогічну практику під час підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Література

1. Алексюк А.М. Методи навчання і методи учіння / А.М. Алексюк. – К. : Знання, 1980. – 48 с.
2. Галузинський В.М. Педагогіка: Теорія та історія : навч. посіб. / В.М. Галузинський, М.Б. Євтух. – К. : Вища шк., 1995. – 237 с.
3. Краткий психологический словарь / [под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1985. – 431 с.
4. Естетика : підруч. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. / [Л.Т. Левчук, В.І. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерюк]. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища школа, 2006. – 431 с.
5. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцько ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-ге вид., випр. і доп. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
6. Эстетические вопросы в вузе : межвуз. сб. ин-та повышения квалификации преподавателей. – Л. : Ленинский ун-т, 1990. – 156 с.
7. Эстетическое воспитание в техническом вузе : учеб.-метод. пособ. / [сост. К. Кадцын]. – М. : Книга, 1991. – 175 с.

ХОМЕНКО В.В.

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Сучасний стан освіти в Україні потребує підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних підняти науковий рівень країни на новий щабель розвитку. Це висуває нові вимоги до вищих навчальних закладів, оскільки саме їхнім завданням є підготовка бакалаврів і магістрів для подальшого науково-технологічного та інноваційного розвитку держави.

Досягти наміченої мети неможливо без удосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ. Це сприятиме розвитку та формуванню професійно-творчих здібностей і нахилів студентів, що, у свою чергу, вимагатиме якісного оновлення структури, змісту, форм і методів навчання та виховання. Одним з таких шляхів є використання технічних засобів навчання (ТЗН) у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Проблему використання ТЗН у процесі навчання у ВНЗ досліджували: Г.В. Карпов, Г.М. Коджаспіров, А.Г. Молібог, К.В. Петров, В.А. Романюк, З.С. Харковський [1–8]. Науковці, вивчаючи ТЗН, особливу увагу

приділяли їх класифікації. Однак, як засвідчує аналіз наукової літератури, вони не приділили належної уваги змінам ТЗН в історичному аспекті.

Мета статті – проаналізувати існуючі класифікації ТЗН; простежити генезис їх розвитку та вдосконалення.

Загальноприйнятою є класифікація ТЗН, наведена у Великій радянській енциклопедії (1969–1978), згідно з якою, усі технічні засоби навчання розділяють за функціональним призначенням на три основні класи: інформаційні, контролюючі та навчальні [8]. Незважаючи на це, у зазначений період погляди вчених змінювались, удосконалювались самі технічні засоби, постійно розширювались межі їх застосування в навчально-виховному процесі, що позначалось на їх класифікації. Так, за дослідженням учених Г.В. Карпова та В.А. Романюка, вже з 1966 р. в навчально-виховному процесі використовувалось навчальне кіно, звукотехнічні засоби, фотографія, телебачення, навчальні машини. Що, у свою чергу, сприяло підвищенню наочності в навчанні, доступності матеріалу для сприйняття; дало змогу точніше та повніше інформувати про досліджуване явище або предмет: розширило можливості вчителя щодо складання нових і вдосконалення старих форм передачі знань [3].

Науковці розглядають класифікацію ТЗН у межах наочних засобів навчання та підкреслюють, що наочні методи слід використовувати відповідно до їх призначення, дидактичної цінності, а також типу та мети занять [2]. До ТЗН належать статистичні екранні посібники (діапозитиви, діафільми, епіпроекції), вони, по-перше, мають перевагу перед кінофільмом, оскільки це є можливістю довгострокового демонстрування [2]; а по-друге, надають змогу вчителю демонструвати кожен кадр окремо і в такій послідовності, в якій вважає необхідним учитель. Такі статистичні ілюстрації використовували на заняттях з метою підкріплення слів учителя зоровими образами або для того, щоб розкрити зміст понять, що вивчаються [2, с. 6].

Як засвідчує аналіз наукової літератури, кіно в 1966 р. демонстрували для того, щоб створити уявлення про явища або події в русі. Науковці вважають, що кінофільм являє собою найкращу наочність і конкретність – якість, яка впливає на мислення та психіку учнів.

Особливим досягненням у 1966 р. технічних засобів навчання при використанні їх у навчально-виховному процесі є можливість користування касетного кіно, яке дає змогу, за словами авторів, демонструвати на екранах телевізорів звукові кінофільми в необхідний для вчителя час [2, с. 7].

Застосовували в ці роки і звукотехніку, носіями інформації якої на той час були магнітні звукозаписи. Використовувалася така техніка головним чином при вивченні мов, літератури та історії [2, с. 7].

Дослідники того часу надають ще одну класифікацію, згідно з якою всі ТЗН поділяють на екранно-звукові, екранні, звукові [2, с. 8]. До екранно-звукових – звукові кінофільми, озвучені діапозитиви й діафільми, навчальні телепередачі. Ці засоби називають аудіовізуальними (слухо-зорові)

[2, с. 9]. До екранних засобів відносять німі кінофільми, діафільми та діапозитиви. До звукових – магнітні записи, грампластинки, радіопередачі.

Новими для того часу є розробка та застосування програмованого навчання й навчальних машин. Програмоване навчання, на думку авторів, дає можливість учителю більш гнучко та ефективно управляти навчанням, активізувати самостійну пізнавальну активність учнів [2, с. 8]. У виданні авторів 1979 р. до нових технічних засобів віднесено програмоване навчання та навчальні машини, тоді як у виданні 1966 р. тих самих авторів новими технічними засобами є навчальне кіно, звукотехнічні апарати, фотографії, телебачення, навчальні машини [2, с. 6].

Таким чином, у 1966 р. ТЗН уже використовувались у навчально-виховному процесі і в школах, і у ВНЗ, а новими засобами стали навчальне кіно, звукотехнічні апарати, фотографії, телебачення, навчальні машини, програмоване навчання. Автори наголошують на перевагах статичних засобів навчання над динамічними, хоча вважають кіно найбільшою наочністю. Таке бачення переваг використання статичної техніки над динамічною, на нашу думку, виникло через брак таких функцій у кінопроекторах, як перехід від одного кадру до другого за необхідності вчителя, зупинка кадру або відбір та самостійне складання вчителем необхідних уривків з фільмів. У ці роки автори подають класифікацію ТЗН у межах наочності, незважаючи на те, що вона ще не досить чітка та досконала порівняно з класифікацією ТЗН в наступному виданні авторів. Так, у наступному виданні автори зазначають, що технічні засоби навчання – це технічні пристрої (наприклад, проекційна та кінопроекційна апаратура, магнітофони тощо) і засоби навчання (наприклад, діафільми, кінофільми, звуко- та відеозаписи), останні використовуються як носії навчальної інформації. Їх головне завдання – підвищення ефективності навчально-виховного процесу [3, с. 5].

Залежно від призначення автори класифікують ТЗН на інформаційні, контролюючі та навчальні [3, с. 5]. Так, до інформаційних ТЗН відносять: аудіовізуальні, тобто слухо-зорові технічні засоби статичної проекції, лінгафонне обладнання [3, с. 5].

За допомогою інформаційних засобів навчання навчальна інформація подається, а також підсилює її наочність [3, с. 5]. Автори зазначають, що аудіовізуальні технічні засоби навчання використовуються при груповому навчанні, а при самостійному навчанні, як правило, застосовується лінгафонне обладнання [3, с. 5]. Контролююче ТЗН застосовуються з метою встановлення ступеня та якості засвоєння навчального матеріалу [3, с. 6]. Навчальні ТЗН призначені для індивідуалізації процесу навчання, вони вказують на те, що дидактичні можливості навчальних машин залежать від програм, які в них закладено [3, с. 6].

Розглядаючи основні види технічних засобів навчання, автори вже інакше їх класифікують. Так, вони зазначають, що ТЗН можна поділити на дві групи: інформаційні та засоби програмованого навчання [3, с. 12].

До інформаційних належать технічні пристрої та посібники, які дають змогу передавати інформацію каналами прямого зв'язку, тобто від учителя до учня. До цієї групи входять:

1. Візуальні технічні засоби навчання – діапозитиви, діафільми та об'єкти епіпроекції, які демонструються на екрані дії та епіпроекторами, німі кінофільми, що показують кінопроектори [3, с. 12].

Діапозитиви – серія окремих зображень об'єктів, порядок показу яких залежить від учителя. У ці часи використовувалася значна кількість ілюстрованих діапозитивів.

Діафільм – статичні кадри, які надруковані в логічній послідовності на неприривній стрічці, що утворюють витвір, у якому за допомогою монтажу зміст подається в динаміці, розвитку, наближаючи діафільм до кінофільму [3, с. 13].

Навчальне німе кіно демонструється при необхідності показати динаміку процесу, використовується при показі процесів, що відбувається дуже швидко або, навпаки, дуже повільно [3, с. 13].

2. Звуко-технічні засоби – це прослуховування радіопередач, магнітофонних і грамофонних записей за допомогою радіоприймачів, магнітофонів та електрофонів [3, с. 12].

До цієї групи належать навчальні радіопередачі, засновані на сприйнятті звуку слуховим аналізатором, що сприяє розвитку уяви. Магнітофільми – це звукозаписи на магнітній плівці, змонтовані певною системою, яка продиктована поставленою дидактичною метою. Матеріалом для їх здійснення, як правило, використовують частину запису радіопередач.

Грамзаписи – механічний вид запису звуку, який використовують в навчально-виховному процесі [3, с. 13].

3. Комбіновані технічні засоби – це навчальне кіно (звукове), телебачення, а також озвучені діафільми [3, с. 14].

Навчальне кіно поєднує звук та зображення, що несе нову інформацію, надає відеоматеріал, а також емоційне забарвлення.

Навчальне телебачення – це спосіб передачі на відстані навчальної зорової, звукової інформації [3, с. 14].

Озвучені діафільми – це діафільми, які супроводжуються звуком або з грампластинки, або з магнітної стрічки [3, с. 12].

До ТЗН програмованого навчання відносять контролюючі та інформаційно-контролюючі пристрої, останні називають навчальними машинами.

Контролюючі пристрої ведуть контроль, а інформаційно-контролюючі подають інформацію, контролюють знання та автоматично аналізують правильність відповідей.

Уже існували спеціалізовані навчальні машини, які називали тренажерами, вони моделювали певні умови й виступали як тренажери в навчанні [3, с. 14].

Аналіз наукової літератури свідчить, що в 1965–1975 рр. вже існувала значна кількість технічних засобів навчання: діапозитиви, діапроектори, епіпроектори, німе кіно, звукове кіно, навчальні машини.

Дослідники кінця ХХ ст. по-різному розглядають ТЗН. П.І. Підкасистий класифікує ТЗН на інформаційні, програмованого навчання, контролю знань, тренувальні та комбіновані. До них автор відносить кінопроектори, діапроектори, епіпроектори, графопроектори, відеомагнітофони, телевізійні комплекси, персональні комп'ютери та комп'ютерні системи [6, с. 280]. Отже, новими є такі пристрої, як відеомагнітофони, телевізійні комплекси, персональні комп'ютери та комп'ютерні системи.

Г.М. Коджаспірова та К.В. Петров надають уже більш розширену класифікацію ТЗН. Так, автори зазначають, що в англійськомовних джерелах ТЗН називають аудивізуальними засобами, їх поділяють на дві групи за носіями інформації: жорсткі (магнітофони, проектори, телевізори, комп'ютери) та м'які (грампластинки, магнітна стрічка, магнітні та оптичні диски, слайди, кінофільми) [4, с. 11].

Згідно з іншою класифікацією:

– за функціональним призначенням: ТЗН, призначені для передачі навчального матеріалу, контролю знань, тренувальні, спрямовані на навчання та самонавчання, додаткові, а також комбіновані ТЗН;

– за передачею інформації (особливістю цієї групи є перетворення інформації, записаної на певному носії, в зручну для сприйняття форму): діапроектори, графопроектори, епіпроектори, магнітофони, радіоустановки, музичні центри (аудіосистеми), програвачі, радіовузли, кінопроектори і кіноустановки, телевізори, відеомагнітофони, ПЕОМ.

До технічних засобів контролю належать різноманітні технічні пристрої, спрямовані на оцінювання ступеня володіння навчальним матеріалом, наприклад, “АМК-2” та різні її модифікації. Контролюючі ТЗН поділяють на дві групи: індивідуальні та групові, які відрізняються типом навчальних програм і методом введення відповіді. Також розрізняють засоби контролюючих ТЗН за ступенем складності: від найпростіших карт, касет і квитків автоматизованого контролю до спеціальних комп'ютерних програм.

Технічні засоби навчання й самонавчання спрямовані на забезпечення подачі навчальної інформації студентам за визначеними програмами, закладеними в технічні пристрої, і вміщують самоконтроль засвоєння знань у вигляді контрольних запитань чи певних завдань після кожної дози навчального матеріалу. Такі навчальні програми розділяють на лінійні, розгалужені та комбіновані. Вони відрізняються тим, що лінійні програми не залежать від правильності відповіді за кожною порцією матеріалу, тоді як розгалужені програми дають таку можливість лише за умови правильної відповіді на контрольні питання, в іншому разі учень повертається програмою до повторного вивчення матеріалу. Комбіновані програми поєднують у собі особливості і лінійних, і розгалужених програм.

Особливу групу ТНЗ становлять тренажерні засоби – спеціалізовані навчально-тренувальні пристрої, що призначені для формування певних умінь і навичок. Їх діяльність спрямована на використання спеціально розроблених програм, дій, що складаються на основі процесу моделювання засвоюваної діяльності. Такі засоби, як правило, використовуються в процесі навчання технічних спеціальностей.

Допоміжні технічні засоби: рухомі стрічкові класні дошки, пристрої для переміщення карт, плакатів, пристрої дистанційного управління комплексами ТЗН і затемнення предметних кабінетів; радіомікрофони, мікрофонна дротова техніка, підсилювачі, поліекрани та електронні дошки. Ця група об'єднує засоби малої автоматизації й апарати, що використовуються для допоміжних цілей [4, с. 11].

До комбінованих технічних засобів, які виконують декілька функцій, Г.М. Коджаспірова та К.В. Петров, відносять лінгафонні пристрої, замкнуті навчальні телевізійні системи, комп'ютерні системи [4, с. 11].

За принципом пристрою й роботи ТЗН розрізняють механічні, електромеханічні, оптичні, звукотехнічні, електронні та комбіновані.

За типом навчання виділяють технічні пристрої індивідуального, групового та поточного (для великих груп учнів, наприклад, у ВНЗ для цілого потоку) користування.

За логікою роботи ТЗН бувають: з лінійною програмою роботи, тобто не залежать від зворотного зв'язку, і з розгалуженою програмою, що забезпечує різні режими роботи залежно від якості та обсягу зворотного зв'язку.

За характером впливу на органи почуттів виділяють візуальні, аудіо-засоби та аудіовізуальні технічні засоби навчання.

За характером подання інформації ТЗН розділяють на екранні, звукові й екранно-звукові засоби [7, с. 9].

Отже, новими ТЗН для кінця ХХ ст. є: оптичні диски, музичні центри (аудіосистеми), програвачі, ПЕОМ, "АМК-2" з різними модифікаціями. З'являється нова група ТНЗ – допоміжні: рухомі стрічкові класні дошки, пристрої для переміщення карт, плакатів, пристрої дистанційного управління комплексами ТЗН і затемнення предметних кабінетів; радіомікрофони, мікрофонну дротову техніку, підсилювачі, поліекранна та електронні дошки. Це свідчить про швидкий розвиток ТЗН.

Далі класифікації ТЗН за показниками, які визначили В.М. Гордієвський та Д.В. Петухов, не тільки надають більше знань про нові ТЗН початку ХХІ ст., а й удосконалюють відомі, детально досліджуючи вже існуючі технічні засоби. Так, наукоці розрізняють, крім діаскопічної та епіскопічної проекції, ще пласку, стереоскопічну й голографічну, статичну та динамічну проекції [1, с. 41].

Пласка проекція забезпечує одержання двовимірного зображення відповідного об'єкта.

Стереоскопічна (від грец. stereos – об'ємний, просторовий) проекція забезпечує отримання зображення, що створює ілюзію об'ємності об'єкта, просторовості картини, що спостерігається.

Носіями інформації для стереоскопічної проекції слугують пласкі кольорові або чорно-білі стереопари – сукупність двох зображень одного й того самого об'єкта (як правило, на прозорій основі), отриманих з двох ракурсів.

Голографічна (від грец. holos – весь, повний і grapho – пишу) проекція забезпечує одержання об'ємного зображення об'єкта.

Для голографічної проекції носіями інформації є голограми – зафіксовані випромінювання, що розсіюються об'єктом на пласкій (як правило, прозорій) основі.

До статичних екранних засобів навчання й виховання належать діапозитиви, діафільми, транспаранти, епіоб'єкти.

Діапозитиви (слайди) (від грец. dia – через і лат. positivus – позитивний) – фотографічне позитивне зображення на прозорій основі (скло, плівка), що розглядається на просвіт або проектується на екран, призначене для навчальних і виховних цілей. Вони можуть бути чорно-білими і кольоровими, озвученими і неозвученими.

За характером зображень діапозитиви бувають штрихові й напівтонові. На штрихових діапозитивах зображення виконують лініями, штрихами, крапками та суцільною заливкою. Так виконують схеми, креслення, штрихові малюнки, таблиці, текст. Напівтонові діапозитиви – це фотографії, малюнки, виконані олівцем з розтушовуванням, тушшю з плавним переходом від затемнених ділянок до світлих [1, с. 41].

Транспаранти (кодопособія) – зображення на фольгах – прозорій термостійкій плівці, що виконуються поліграфічним та фотографічним способами або надруковані на принтері, ксероксі. Розміри кадрів транспарантів широко варіюються. Максимальні розміри кадрів обмежуються площею стола графопроектора – 250×250 мм.

Застосовують транспаранти, що складаються з одного кадру або серії – 2–6, що накладаються один на одного (багатошарові) або змонтовані на безперервній прозорій стрічці шириною 260 мм і довжиною до 30 м [1, с. 41].

Епіоб'єкти – зображення (тексти, фотографії, малюнки, репродукції тощо) на непрозорій основі або пласкі натуральні об'єкти, виконані у форматі приймального вікна панорамні перископи, що проектуються на екран у відбитому світлі. Вони можуть бути як чорно-білими, так і кольоровими. Істотний недолік епіпроекції – недостатньо мала освітленість зображення на екрані. У зв'язку із цим підвищуються вимоги до затемнення приміщень, тому що використовувати епіпроекцію можна тільки в невеликій аудиторії [1, с. 41].

Висновки. Таким чином, залежно від розвитку техніки вдосконалювалася та розширялась класифікація технічних навчальних засобів. Класи-

фікація ТЗН змінювалася також залежно від характеру й інтенсивності застосування їх у навчальному процесі. Так, до нових ТЗН у 1970-ті рр. відносили радіо, кіно, телебачення, програмоване навчання та навчальні машини. Наприкінці ХХ ст. вони набули популярності – їх почали активно застосовувати в навчально-виховному процесі. Крім того, наприкінці ХХ ст. виникли нові тенденції у використанні ТЗН, що змінило їх традиційну класифікацію, посилилася спрямованість ТЗН на самостійність оволодіння інформацією, в окрему групу виділились допоміжні технічні засоби навчання.

Література

1. Гордієвський В.М. Технічні засоби навчання / В.М. Гордієвський, Д.В. Петухов. – Шадринськ : ШГПИ, 2006. – 152 с.
2. Карпов Г.В. Технические средства обучения / Г.В. Карпов, В.А. Романин. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1972. – 381 с.
3. Карпов Г.В. Технические средства обучения : учеб. пособ. / Г.В. Карпов, В.А. Романюк. – М. : Просвещение, 1979. – 271 с.
4. Коджаспирова Г.М. Технические средства обучения / Г.М. Коджаспирова, К.В. Петров. – М. : Академия, 2001. – 256 с.
5. Молибог А.Г. Вопросы научной организации педагогического труда в высшей школе / А.Г. Молибог. – 2-е изд. – Минск : Высшая школа, 1975. – 286 с.
6. Подкасистый П.И. Педагогика : учеб. пособ. / П.И. Подкасистый. – М. : Педагогическое общество России, 1998. – 640 с.
7. Сичов В.Г. Аудіовізуальні засоби навчання / В.Г. Сичов, В.М. Мозковий. – Х. : ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, 1998. – 119 с.
8. Технические средства обучения [Электронный ресурс] // Большая Советская Энциклопедия. – М. : Советская энциклопедия, 1969–1978. – Режим доступа: <http://bse.sci-lib.Com>.

ЧЕРКАШИН А.І.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Всі зусилля суспільства й держави приносять користь лише у випадку, якщо самі державні службовці є прикладом виконання законів, порядності й моральності. Громадянське суспільство в демократичних, правових державах, вимагає належної старанності та законності від вартових правопорядку. Тому велике значення в Міністерстві внутрішніх справ України приділяється питанню вдосконалення підготовки та виховання працівників органів внутрішніх справ. Одним з напрямів удосконалення виховної роботи є узагальнення та впровадження передового зарубіжного досвіду виховання поліцейських.

Мета статті – провести аналіз зарубіжного досвіду виховання особистості працівника правоохоронних органів.